

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-85-152>

УДК 338.1:330.3

ПРОСТОРОВІ, ІНФРАСТРУКТУРНІ ТА СОЦІО-ЕКОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВІДНОВЛЕННЯ ГРОМАД У ПОСТКОНФЛІКТНИЙ ПЕРІОД¹

SPATIAL, INFRASTRUCTURAL AND SOCIO-ECOLOGICAL FACTORS OF COMMUNITY RECONSTRUCTION IN THE POST-CONFLICT PERIOD

Омельяненко Олена Миколаївна

доктор філософії, старший науковий співробітник,
Інститут економіки промисловості Національної академії наук України;
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8993-806X>

Omelianenko Olena

Institute of Industrial Economics of National Academy of sciences of Ukraine;
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Дослідження присвячене теоретичному обґрунтуванню та узагальненню підходів до відновлення громад у постконфліктний період шляхом комплексного аналізу просторових, інфраструктурних та соціо-екологічних чинників й систематизації кращих світових практик міжсекторальної взаємодії з акцентом на мобілізацію внутрішніх (ендогенних) ресурсів територій як ключового драйвера стійкого розвитку і підвищення резильєнтності громад. Обґрунтовано, що відновлення та розвиток громад у постконфліктний період ефективно реалізується за умов комплексного підходу, що поєднує мобілізацію внутрішніх ресурсів території та інтеграцію різних соціальних акторів. Визначено, що активізація прихованих ресурсів дозволяє громаді діяти як автономна, самозабезпечена система, яка здатна ефективно використовувати наявні об'єкти інфраструктури, просторові резерви та технологічні можливості.

Ключові слова: громади, відновлення, ресурси, резильєнтність, постконфліктний період.

The study is devoted to the theoretical substantiation and generalization of approaches to the restoration of communities in the post-conflict period through a comprehensive analysis of spatial, infrastructural and socio-ecological factors and the systematization of the best international practices of intersectoral interaction with an emphasis on the mobilization of internal (endogenous) resources of territories as a key driver of sustainable development and increasing the resilience of communities. It is substantiated that the restoration and development of communities in the post-conflict period is effectively implemented only under the conditions of a comprehensive approach that combines the mobilization of internal resources of the territory and the integration of various social actors. It is determined that hidden resources (social capital, human potential, cultural heritage, institutional memory) are key factors of stability and speed of restoration. Their activation allows the community to act as an autonomous, self-sufficient system that is able to effectively use existing infrastructure facilities, spatial reserves and technological capabilities. The analyzed world practices demonstrate that the most successful are interaction models based on the principles of community-driven development, multi-level governance, public-private partnerships and quadruple Helix, which function as partner ecosystems, able to quickly respond to the needs of communities and generate innovations. The effectiveness of recovery is largely determined by the ability to adapt international approaches to local conditions, ensuring a balance between external support and internal mobilization of resources. Sustainable development of communities involves the integration of spatial planning, restoration of critical infrastructure, environmental safety and social cohesion, which creates a synergistic effect and increases the overall resilience of territories. A comprehensive strategy that combines the assessment of hidden resources, intersectoral cooperation and innovative approaches creates the basis for long-term and sustainable recovery, allowing communities to recover from the crisis and lay a platform for future socio-economic development.

Keywords: communities, recovery, resources, resilience, post-conflict period.

¹ Матеріал підготовлено за грантової підтримки Національного фонду досліджень України, наданої на реалізацію проєкту 2025.05/0021 «Інноваційні стратегії розвитку резильєнтності громад: поєднання організації життєвого простору, розвитку людського капіталу та соціального партнерства для відновлення постконфліктних територій» за грантом Президента України для підтримки наукових досліджень і розробок молодих вчених

Постановка проблеми. Проблематика відновлення громад у постконфліктний період набуває особливої актуальності в умовах глибоких структурних трансформацій, спричинених руйнуванням інфраструктури, порушенням просторової цілісності територій, деградацією природного середовища та ослабленням соціальних зв'язків. Сучасні виклики засвідчують, що традиційні підходи до відбудови, які зосереджуються переважно на фізичному відновленні об'єктів, є недостатніми, бо не враховують комплексний характер взаємодії просторових, інфраструктурних і соціо-екологічних факторів. Відсутність інтегрованого бачення розвитку територій призводить до фрагментарності рішень, відтворення довісних дисбалансів і зниження довгострокової стійкості громад. Таким чином, існує наукова і практична проблема формування цілісного підходу до відновлення громад у постконфліктний період, який би поєднував просторове планування, розвиток критичної інфраструктури та врахування соціо-екологічних чинників. Необхідність інтеграції цих складових та розробка механізмів активізації внутрішнього потенціалу територій і налагодження міжсекторальної взаємодії визначають актуальність досліджень у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних дослідженнях поняття резильєнтності в урбаністичному та територіальному контексті розглядається як здатність соціальних, інфраструктурних і екологічних систем протистояти шокам, відновлюватися й адаптуватися до нових умов. Аналітичні огляди літератури, зокрема Büyüközkan G., Ilıcak Ö., Feyzioğlu O. [1] з урбаністичної резильєнтності підкреслюють, що ключовими напрямками досліджень є не лише оцінювання здатності міст протистояти природним та антропогенним агресіям, а й інтеграція соціальних, економічних та екологічних вимірів у політики просторового розвитку й адаптації до змін. Значна кількість робіт висвітлює теоретичні основи резильєнтності як складної адаптивної властивості систем, яка включає реагування, відновлення, адаптацію та трансформацію у відповідь на впливи, наприклад Ribeiro P. J. G. та Gonçalves L. [2]. У контексті культурного ресурсу й соціальної згуртованості дослідження Fabbriatti K., Boissenin L., Citoni M. [3] розвиває концепцію Heritage Community Resilience, де роль місцевих практик визнається важливим чинником для підвищення суспільної стійкості та можливостей громад відновлюватися після потрясінь.

Українські наукові публікації також акцентують увагу на ключових аспектах відновлення територій і критичної інфраструктури. Дослідження критичної інфраструктури в умовах повоєнної відбудови, наприклад Антоненко Н. В. [4] та Кизим М., Трушкіна Н. [5], наголошують на її системній ролі для економічної активізації та просторової згуртованості регіонів. Стаття [6] зосереджена на державній стратегії повоєнного відновлення критичної інфраструктури, де визначаються стратегічні напрямки модернізації та джерела інвестицій у життєво важливі об'єкти, що ушкоджені внаслідок агресії. Перспективи відновлення критичної інфраструктури на деокупованих територіях підкреслюють, що ефективно відновлення вимагає всебічного аналізу та пріоритизації об'єктів: Шпатакова О., Іваненко Р., Погребицький М. [7]; Плахотнюк Р. [8], Окуньовська Ю. В. [9]. Важливий напрям українських досліджень стосується управлінських і планувальних аспектів розвитку територіальних громад. Аналіз умов і нормативно-правової бази стратегічного та просторового планування розвитку громад підкреслює потребу комплексного підходу до врахування соціальних, економічних та екологічних факторів в планах відновлення: Оленковська Л. П., Губа М. І. [10]. Дослідження правових аспектів просторового планування розвитку територій громад у воєнний і післявоєнний періоди розглядає питання містобудівної документації та комплексних планів розвитку як механізмів реалізації цих процесів: Хрустовський С., Слободянюк Ю. [11].

Загалом, література демонструє, що успішне відновлення територій спирається на синтез просторового планування з концепціями соціальної і культурної резильєнтності, інтеграцією критичної інфраструктури у стратегічні плани розвитку, а також на міжсекторальній взаємодії між місцевими громадами, владою та іншими стейкхолдерами для підвищення здатності до адаптації і довгострокового розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та узагальнення підходів до відновлення громад у постконфліктний період шляхом комплексного аналізу просторових, інфраструктурних та соціо-екологічних чинників й систематизація кращих світових практик міжсекторальної взаємодії органів влади, бізнесу, громадських організацій та освітніх установ із акцентом на мобілізацію внутрішніх (ендогенних) ресурсів територій як ключо-

вого драйвера стійкого розвитку і підвищення резильєнтності громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відновлення територій у постконфліктний період має спиратися на міждисциплінарне розуміння громади не лише як адміністративної одиниці, а як живої соціально-просторової системи, у якій взаємодіють ресурси, інституції, люди, економічна активність, природне середовище, інфраструктура та символічний капітал довіри. У такому підході відновлення не зводиться до механічного відбудування зруйнованого житла, доріг тощо. Йдеться про складний процес “повторного збирання” території як цілісного організму, де одночасно відновлюються функціональність, безпека, соціальна тканина, економічна спроможність і здатність до саморозвитку. Саме тому в сучасній теорії відновлення дедалі частіше використовується категорія “стійкість” (“resilience”), що відображає не тільки здатність системи витримати шок, а й її здатність адаптуватися, перебудовуватися та переходити на якісно новий рівень розвитку після кризи.

У контексті українських громад, що пережили наслідки війни, окупації, руйнування інфраструктури, міграційні втрати, демографічне старіння та психологічне виснаження населення, особливої ваги набуває концепція просторового планування як інструменту відновлення території [4; 9; 10; 11].

Просторове планування в постконфліктний період повинно розглядатися як спосіб звести воедино безпекові, екологічні, соціальні, економічні й інженерні рішення [10; 11]. Воно має відповісти на питання “де створювати точки зростання”, “як уникнути відтворення старих дисбалансів”, “які території можна перетворити на осередки нової економіки”, “як поєднати доступність і безпеку”, “які функції доцільно локалізувати в межах громади, а які вибудовувати через кооперацію”. У цьому сенсі якісне просторове планування є не технічним додатком до відновлення, а його каркасом.

Важливо виходити з того, що будь-яка територія володіє не лише матеріальними ресурсами, що легко ідентифікувати (через бюджет, землю, комунальне майно чи інфраструктуру), а й прихованими, часто недооціненими ресурсами внутрішнього походження (табл. 1). У ситуації дефіциту ресурсів відновлення повинно розглядатися як процес виявлення, активізації та комбінування внутрішніх можливостей території. Такий підхід змінює

логіку управління: від моделі “де взяти кошти” до моделі “як побачити приховану спроможність у самій громаді” та перетворити її на ресурс розвитку.

Приховані ресурси території формують внутрішній потенціал громади, що недооцінюється у класичних підходах та стратегіях відновлення. На відміну від зовнішнього фінансування, вони не потребують значних витрат на залучення, однак вимагають якісного управління, довіри та здатності до координації.

Ключова особливість цих ресурсів полягає в тому, що вони не існують у готовому вигляді як “ресурс”, а проявляються лише через взаємодію, мобілізацію та інституціоналізацію. Саме тому ефективне відновлення територій дедалі більше залежить не від обсягу доступних коштів, а від здатності громади ідентифікувати та масштабувати власні можливості.

У теорії розвитку громад це відповідає ресурсно-орієнтованому та місце-орієнтованому підходам, в яких ключову роль відіграють локальні специфіки території, її люди, мережі взаємодії та набір неповторних переваг. Відновлення в такій логіці є адаптацією рішень до реальної структури громади. В рамках цього підходу дефіцит можемо розглянути як індикатор, який підштовхує громаду до відкриття внутрішніх резервів та більш точного стратегічного позиціонування. За такого підходу навіть обмежені фінансові можливості не означають слабкість, якщо громада здатна конвертувати нематеріальні ресурси в конкретні проєкти, партнерства і нові рішення.

У дослідженні кращих практик відновлення українських громад у постконфліктний період доцільно виходити з концепції партнерської моделі управління, де влада, бізнес, громадські організації та освітні установи виступають не як ізольовані актори, а як співтворці суспільного блага. Така модель відповідає логіці багаторівневого врядування, за якої рішення формуються горизонтально через мережі співпраці.

Для постконфліктних громад це має принципове значення, оскільки жоден сектор окремо не здатен повністю забезпечити відновлення. Держава задає нормативні рамки, безпекові гарантії та ресурси публічної політики; бізнес приносить управлінську швидкість, інвестиції, компетентність та здатність до створення робочих місць; громадські організації забезпечують довіру, мобілізацію, включеність і роботу з уразливими групами; освітні установи формують кадри, нові зна-

Таблиця 1

Приховані ресурси території та їх потенціал для відновлення

Тип ресурсу	Сутність	Прояв у громаді	Як активізується	Потенціал для відновлення
Соціальний капітал	Довіра, взаємодопомога, горизонтальні зв'язки	Волонтерські мережі, неформальні ініціативи	Через участь, спільні проєкти, локальні ініціативи	Прискорює мобілізацію ресурсів
Людський капітал	Знання, навички, досвід мешканців	Фахівці, підприємці, освітяни, ветерани	Освіта, перекваліфікація, залучення до управління	Формує основу економічного відновлення
Інституційна пам'ять	Накопичений досвід управління та самоорганізації	Досвід попередніх криз, локальні практики	Аналіз, документування, передача досвіду	Зменшує помилки та пришвидшує відновлення
Культурний ресурс	Ідентичність, традиції, локальні бренди	Фестивалі, ремесла, історична спадщина	Культурні проєкти, туризм, брендинг території	Підвищує привабливість і згуртованість
Просторовий потенціал	Нереалізовані можливості території	Порожні будівлі, занедбані зони, резервні землі	Ревіталізація, адаптивне використання	Створення нових функцій без великих витрат
Освітній потенціал	Наявність освітніх установ та знань	Школи, коледжі, університети	Партнерства, навчальні програми, дослідження	Генерує інновації та кадри для відновлення
Підприємницька ініціатива	Готовність до створення бізнесу	Малий і середній бізнес, самозайняті	Підтримка стартапів, мікрофінансування	Створює робочі місця та доходи
Мережеві зв'язки	Формальні й неформальні партнерства	Зв'язки з іншими громадами, діаспора	Кластери, партнерські платформи	Розширює доступ до ресурсів і знань
Цифровий ресурс	Рівень цифровізації та доступ до технологій	Онлайн-сервіси, цифрові навички	Цифрова трансформація, навчання	Підвищує ефективність управління
Лідерський потенціал	Наявність формальних і неформальних лідерів	Активісти, керівники, підприємці	Підтримка лідерства, участь у прийнятті рішень	Забезпечує координацію та довіру
Природно-екологічний ресурс	Локальні природні активи	Вода, ліси, ландшафти, ґрунти	Стале використання, екологічні проєкти	Основа для "зеленої" економіки
Репутаційний ресурс	Образ і сприйняття громади	Впізнаваність, довіра партнерів	Комунікація, брендинг, публічність	Приваблює інвестиції та партнерів

Джерело: сформовано автором

ння, аналітичні рішення та культуру довгострокового розвитку.

У табл. 2 узагальнено кращі світові практики взаємодії у процесах відновлення громад.

Світові практики демонструють поступовий перехід від ієрархічних моделей управління до мережевих і партнерських екосистем, у яких ключову роль відіграє не стільки обсяг зовнішніх ресурсів, скільки здатність їх поєд-

Таблиця 2

Кращі практики взаємодії з конкретними кейсами

Підхід / практика	Сутність взаємодії	Ролі акторів	Інструменти	Конкретні кейси
Community-driven development (CDD)	Громада приймає ключові рішення та реалізує проекти	Влада – рамки, гранти; НУО – фасилітація; бізнес – підрядники; освіта – експертиза	Гранти, локальні фонди, фасилітація	Україна: програма “Відновлення громад після обстрілів”; Філіппіни: відновлення після тайфунів
Public-Private Partnerships (PPP)	Спільне фінансування та управління інфраструктурою	Влада – регулятор; бізнес – інвестор; НУО – контроль	Контракти, інвестиційні платформи, спільні проекти	Відновлення мостів і доріг у Німеччині після повеней через PPP. Будівництво житла в Україні для переселенців
Multi-level governance & міжнародні партнерства	Координація між локальним, національним і міжнародним рівнями	Міжнародні організації – фінанси, експертиза; держава – політика; громади – імплементація	RPBA, PDNA, спільні стратегії відновлення	Україна: Платформа ООН-ЄС для відновлення постраждалих громад; Японія: координація місцевих урядів і центрального після землетрусів
Triple / Quadruple Helix	Інноваційна співпраця через обмін знаннями і ресурсами	Влада – координація; бізнес – комерціалізація; університети – дослідження	Інноваційні хаби, кластери, living labs	ЄС: Smart Cities у Барселоні – університети + міська влада + бізнес + громадські ініціативи; Україна: UNIT.City у Києві
Network-based recovery (мережеве управління)	Горизонтальні партнерства між акторами замість ієрархії	Усі актори – рівноправні учасники	Платформи взаємодії, коаліції	Україна: платформи співпраці “Віднови місто” для залучення бізнесу та громади; Індія: мережеве управління відновленням після повеней у Кералі
Owner-driven reconstruction	Ресурси передаються безпосередньо власникам	Влада – фінансування; населення – реалізація; бізнес – локальні підрядники	Мікрогранти, ваучери, техпідтримка	Україна: ваучери для відновлення приватного житла на Донбасі; Індонезія: відновлення будинків після цунамі
Integrated recovery platforms	Об'єднання всіх секторів у спільні програми	Держава + міжнародні організації + місцева влада + бізнес	Спільні програми, платформи	Україна: ЄС-UNDP платформи для постконфліктного відновлення; Японія: Reconstruction Agency платформи після землетрусів

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2; 3; 12]

нувати. Найбільш ефективними виявляються ті моделі, де громада не є пасивним отримувачем допомоги, а виступає повноцінним співучасником процесу відновлення. Особливо важливим є поєднання формальних інститу-

цій (влада, бізнес) з неформальними мережами (громадські ініціативи, локальні лідери), що дозволяє активізувати приховані внутрішні ресурси території. На основі цього можемо зробити такі висновки та рекомендації:

1. Ефективне відновлення громад починається з усвідомлення того, що навіть у умовах обмежених зовнішніх ресурсів територія містить значний ендогенний потенціал. Рекомендується системно оцінювати соціальний капітал, людський ресурс, культурну спадщину та інституційну пам'ять. Соціальна взаємодія, довіра та локальні мережі громадянських ініціатив є ключовим ресурсом для волонтерських платформ, фасилітації проєктів відновлення та створення умов для швидкого реагування на кризові події.

2. Відновлення та розвиток громад потребує багаторівневої інтеграції між державними структурами, бізнесом, громадським сектором та освітніми установами. Ключовою є стратегія партнерства, що поєднує вертикальне і горизонтальне врядування, дозволяючи координувати дії на локальному, національному та міжнародному рівнях. Запровадження моделей Triple або Quadruple Helix, а також мережевих платформ взаємодії забезпечує поєднання знань, фінансових ресурсів, технологій і локальних потреб. Важливо створювати умови для рівноправної участі всіх сторін у плануванні та реалізації проєктів, де громада виступає активним співтворцем процесу.

3. Просторове планування у постконфліктних громадах має базуватися на принципах адаптивності та резильєнтності. Важливо застосовувати підходи місце-орієнтованого планування, що враховують унікальні характеристики території, існуючий інфраструктурний потенціал та природно-екологічні ресурси. Критична інфраструктура повинна розглядатися як інтегрована система, здатна витримувати навантаження і швидко відновлюватися після шоків. Адаптивне планування передбачає поступову ревіталізацію порожніх або занедбаних зон, використання резервних земель та будівель для соціально важливих проєктів, а також інтеграцію інноваційних технологій для підвищення ефективності та безпеки систем.

4. Відновлення громад неможливе без врахування екологічної стійкості та соціальної згуртованості. Рекомендується поєднувати відновлення інфраструктури з відновленням екосистем, збереженням ландшафтів та локальних біоресурсів. Соціальні фактори слід інтегрувати у всі етапи відновлення, стимулюючи залучення громадян, створення

умов для участі різних груп населення та зміцнення громадських інститутів.

5. Аналіз міжнародних кейсів демонструє ефективність моделей, які поєднують громаду, владу, бізнес і освіту у спільних платформах. Рекомендується адаптувати моделі community-driven development, owner-driven reconstruction та multi-level governance до локальних умов, враховуючи культурні, економічні та інституційні особливості території. Особливо важливо використовувати інноваційні підходи, такі як living labs та інтегровані recovery platforms, що дозволяють створювати середовище для генерації нових ідей, локальних стартапів та освітніх ініціатив, одночасно вирішуючи критичні проблеми відновлення інфраструктури та послуг.

Висновки. Відновлення та розвиток громад у постконфліктний період ефективно реалізується лише за умов комплексного підходу, що поєднує мобілізацію внутрішніх ресурсів території та інтеграцію різних соціальних акторів. Приховані ресурси (соціальний капітал, людський потенціал, культурна спадщина, інституційна пам'ять) є ключовими чинниками стійкості та швидкості відновлення. Їх активізація дозволяє громаді діяти як автономна, самозабезпечена система, яка здатна ефективно використовувати наявні об'єкти інфраструктури, просторові резерви та технологічні можливості. Світові практики демонструють, що найуспішнішими є моделі взаємодії, які базуються на принципах community-driven development, multi-level governance, public-private partnerships та quadruple Helix, що функціонують як партнерські екосистеми, здатні швидко реагувати на потреби громад та генерувати інновації. Ефективність відновлення значною мірою визначається здатністю адаптувати міжнародні підходи до локальних умов, забезпечуючи баланс між зовнішньою підтримкою та внутрішньою мобілізацією ресурсів. Сталий розвиток громад передбачає інтеграцію просторового планування, відновлення критичної інфраструктури, екологічної безпеки та соціальної згуртованості, що формує синергічний ефект і підвищує загальну резильєнтність територій. Комплексна стратегія, що поєднує оцінку прихованих ресурсів, міжсекторну співпрацю та інноваційні підходи, дозволить громадам відновитися після кризи та закласти платформу майбутнього соціально-економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Büyükközkcan G., Ilıcak Ö., Feyzioğlu O. A review of urban resilience literature. *Sustainable Cities and Society*. 2022. Volume 77, Vol. 77:103579. https://ui.adsabs.harvard.edu/link_gateway/2022SusCS..7703579B/doi:10.1016/j.scs.2021.103579
2. Ribeiro P. J. G., Gonçalves L. A. P. J. Urban resilience: A conceptual framework. *Sustainable Cities and Society*. 2019. Vol. 50:101625. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2019.101625>
3. Fabbriacci K., Boissenin L., Citoni M. Heritage Community Resilience: towards new approaches for urban resilience and sustainability. *City, Territory and Architecture*. 2020. Vol. 7. <https://doi.org/10.1186/s40410-020-00126-7>
4. Антоненко Н. В. Принципи формування просторової резильєнтності міських територій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Географічні науки»*. 2025. № 22(1). <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2025-22-1>
5. Кизим М., Трушкіна Н. Роль критичної інфраструктури в повоєнній розбудові економіки регіонів України. *Економіка та суспільство*. 2025. Vol. 81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-151>
6. Лазор О. Я., Юник І. Г., Заболотний А. В. Державна стратегія повоєнного відновлення та розвитку критичної інфраструктури в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 4. <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.4.2>
7. Шпатакова О., Іваненко Р., Погребицький М. Перспективи відновлення критичної інфраструктури на деокупованих територіях України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-5>
8. Плахотнюк Р. Забезпечення стійкості критичної інфраструктури в Україні в умовах сучасних викликів. *Економічний простір*. 2024. № 195. <https://doi.org/10.30838/EP.195.47-54>
9. Окуньовська Ю. В. Особливості планування розвитку деокупованих територіальних громад. *Політичне життя*. 2025. № 4. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.4.5>
10. Оленковська Л. П., Губа М. І. Стратегії та плани відновлення області, району, громади. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2023. № 4 (87). <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2023.4.46>
11. Хрустовський С., Слободянюк Ю. Просторове планування розвитку територій громад під час та після війни: правові аспекти. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2022. № 22. <https://doi.org/10.35432/tisb272022276820>
12. Інфраструктурні проекти розвитку територій: стратегічні пріоритети та інноваційні рішення: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. В. Омеляненка, д-ра філософії О. Омеляненка. НАН України, Ін-т економіки пром-сті; Сумський держ. пед. ун-т імені А. С. Макаренка. Київ; Суми, 2025. 230 с. <https://doi.org/10.37405/IPTD.2025>

REFERENCES:

1. Büyükközkcan G., Ilıcak Ö., Feyzioğlu O. (2022). A review of urban resilience literature. *Sustainable Cities and Society*, Volume 77, Vol. 77:103579. https://ui.adsabs.harvard.edu/link_gateway/2022SusCS..7703579B/doi:10.1016/j.scs.2021.103579
2. Ribeiro P. J. G., Gonçalves L. A. P. J. (2019). Urban resilience: A conceptual framework. *Sustainable Cities and Society*, Vol. 50:101625. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2019.101625>
3. Fabbriacci K., Boissenin L., Citoni M. (2020). Heritage Community Resilience: towards new approaches for urban resilience and sustainability. *City, Territory and Architecture*, Vol. 7. <https://doi.org/10.1186/s40410-020-00126-7>
4. Antonenko N. V. (2025) Pryntsyry formuvannia prostorovoi rezylentnosti miskykh terytorii [Principles of spatial resilience formation of urban territories]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Heohrafichni nauky» – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series “Geographical Sciences”*, no. 22(1). <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2025-22-1>
5. Kyzym M., Trushkina N. (2025) Rol krytychnoi infrastruktury v povoiennii rozbudovi ekonomiky rehioniv Ukrainy [The role of critical infrastructure in the post-war reconstruction of regional economies of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 81. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-151>
6. Lazor O. Ya., Yunik I. H., Zabolotnyi A. V. (2024) Derzhavna stratehiia povoiennoho vidnovlennia ta rozvytku krytychnoi infrastruktury v Ukraini [State strategy of post-war recovery and development of critical infrastructure in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public Administration: Improvement and Development*, no. 4. <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.4.2>
7. Shpatakova O., Ivanenko R., Pohrebytskyi M. (2022) Perspektyvy vidnovlennia krytychnoi infrastruktury na deokupovanykh terytoriiakh Ukrainy [Prospects for the restoration of critical infrastructure in the de-occupied

territories of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 40. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-5>

8. Plakhotniuk R. (2024) Zabezpechennia stiikosti krytychnoi infrastruktury v Ukraini v umovakh suchasnykh vyklykiv [Ensuring the resilience of critical infrastructure in Ukraine under modern challenges]. *Ekonomichniy prostir – Economic Space*, no. 195. <https://doi.org/10.30838/EP.195.47-54>

9. Okunovska Yu. V. (2025) Osoblyvosti planuvannia rozvytku deokupovanykh terytorialnykh hromad [Features of planning the development of de-occupied territorial communities]. *Politychne zhyttia – Political Life*, no. 4. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2025.4.5>

10. Olenkovska L. P., Huba M. I. (2023) Stratehii ta plany vidnovlennia oblasti, raionu, hromady [Strategies and recovery plans for region, district and community]. *Visnyk Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu – Bulletin of Kherson National Technical University*, no. 4 (87). <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2023.4.46>

11. Khrustovskiy S., Slobodianiuk Yu. (2022) Prostorove planuvannia rozvytku terytorii hromad pid chas ta pislia viiny: pravovi aspekty [Spatial planning of community territories development during and after the war: legal aspects]. *Teoretychni ta prykladni pytannia derzhavotvorennia – Theoretical and Applied Issues of State Formation*, no. 22. <https://doi.org/10.35432/tisb272022276820>

12. Omelianenko V. (ed.), Omelianenko O. (ed.) (2025) Infrastrukturni proiekty rozvytku terytorii: stratehichni priorytety ta innovatsiini rishennia [Infrastructure projects for territorial development: strategic priorities and innovative solutions]. Kyiv; Sumy: NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics; Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. DOI: <https://doi.org/10.37405/IPTD.2025>

Дата надходження статті: 14.04.2026

Дата прийняття статті: 05.05.2026

Дата публікації статті: 12.05.2026